

Formació d'acolliment

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT
QUE VOLEN INICIAR EL SEU SERVEI VOLUNTARI DINS
D'UN CENTRE PENITENCIARI

Generalitat de Catalunya
Departament de Governació
i Administracions Públiques
Secretaria d'Acció Ciutadana

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
**Secretaria de Serveis Penitenciaris,
Rehabilitació i Justícia Juvenil**

Formació d'acolliment

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT
QUE VOLEN INICIAR EL SEU SERVEI VOLUNTARI
DINS D'UN CENTRE PENITENCIARI

Formació d'acolliment

Introducció al procés d'acolliment

L'entrada a un centre penitenciari és una experiència que pot ser impactant, o si més no, diferent. S'ha de recordar i tenir molt present que el nostre és un treball important, oferir ajuda a uns interns que estan disposats a col·laborar i treballar per la seva pròpia reinserció. Per facilitar aquesta opció, està previst que les persones voluntàries que hagin escollit aquest àmbit facin un procés gradual d'aproximació i d'integració en aquesta realitat, que inclou la combinació de transmissió de continguts i el contacte amb el medi penitenciari.

És el que anomenem **formació d'acolliment**, i que té per objectius bàsics: acompanyar la persona a decidir si vol ser voluntària o no en aquest àmbit, i si és així, facilitar-li unes normes bàsiques d'entrada a un centre penitenciari.

Què cal tenir present si volem fer voluntariat en un centre penitenciari?

S'ha de ser conscient de la tasca que hem de realitzar com a voluntaris, i estar convençuts que podrem dur a terme la feina que se'ns encomanarà.

Per tant, es fa imprescindible que el voluntariat abans de començar pròpiament la seva tasca pugui fer un procés d'acompanyament (formació d'acolliment) per tal que conegui:

- el sentit de l'actuació voluntària en aquest àmbit,
- el voluntariat en el marc de l'acció de la Secretaria,
- el marc normatiu bàsic dels centres penitenciaris i el seu funcionament,
- l'interior d'un centre penitenciari.

Formació d'acolliment

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT QUE VOLEN INICIAR EL SEU SERVEI VOLUNTARI DINS D'UN CENTRE PENITENCIARI

Aquests passos han de permetre realitzar una incorporació a l'àmbit penitenciari, el més acurada possible o, si és el cas, ajudar a adonar-nos que, malgrat les nostres ganes de participar-hi, no tenim les capacitats òptimes per actuar en aquest espai, o si tenim qualsevol tipus d'impediment personal o moral que no ens permet fer-ho. En cas que sigui així, cal parlar amb el coordinador del programa abans de començar cap activitat, per tal que ens adreci a algun altre tipus de voluntariat que desenvolupi aquella entitat.

Si després d'aquest procés d'acolliment la persona voluntària decideix incorporar-se a les activitats en l'àmbit penitenciari, caldrà que abans dels 6 mesos posteriors a la seva incorporació, faci el curs: *La intervenció en centres penitenciaris des del voluntariat*, que és una formació específica obligatòria i dissenyada d'acord a les necessitats i demandes de les entitats i de la Secretaria i aprovada per la Taula de Participació Social. Es fan convocatòries de la formació almenys dues vegades l'any, o més. Si passat el període de 6 mesos la persona voluntària no ha fet aquest curs, serà donat de baixa per a accedir al centre penitenciari corresponent, prèvia notificació a l'entitat a la qual pertany.

Informació bàsica sobre el marc legal que afecta les persones privades de llibertat (interns)

El procés penitenciari

Quan una persona comet un delictes hi ha dues possibilitats després de la seva detenció. Es pot decretar el seu ingrés a la presó, en aquest cas la persona ingressaria en el que s'anomena presó preventiva. L'altra possibilitat és que la persona hagi estat condemnada prèviament i ingressi a presó amb posterioritat. En aquest cas la persona ingressaria a presó amb el que se'n diu el testimoni de sentència i, per tant, penada.

A partir d'aquest moment, és a dir, un cop el Jutjat sentenciador ha dictat una **sentència privativa de llibertat**, la Junta de Tractament del Centre Penitenciari té dos mesos per a fer la proposta de classificació inicial de la persona en algun dels règims de vida que es regulen al Reglament Penitenciari. Els règims o modalitats de vida poden ser en primer grau o règim tancat, segon grau o règim ordinari i tercer grau que es caracteritza per ser una modalitat de compliment oberta. Amb posterioritat el centre directiu o serveis centrals del Departament estudien la proposta que ha fet la Junta de Tractament per emetre una resolució, que es pot recórrer davant

el jutge de vigilància penitenciària (JVP). Aquest òrgan jurisdiccional s'introdueix a la LOGP com a una figura que té les funcions que afecten a l'execució de la pena privativa de llibertat a la vegada que garanteix els drets fonamentals dels interns.

S'ha de dir que per fer la classificació s'aplica el principi d'individualització científica, que es basa en la valoració individual del cas, l'avaluació de les variables estàtiques i dinàmiques i la màxima progressivitat possible.

El sistema possibilita que el penat pugui ser classificat inicialment en qualsevol dels graus o règims de vida (excepte en llibertat condicional) sense que això signifiqui que el penat romanirà sempre en el mateix grau inicial, sinó que, al contrari, per raons de tractament podrà ser progressat o regressat de grau. La individualitat implica que dues persones encausades pel mateix delictes i amb idèntica condemna puguin tenir un compliment diferent.

El 2n grau (règim ordinari) s'aplica als penats en qui concorrin unes circumstàncies personals i penitenciàries de convivència normal, però sense capacitat per viure, ara como ara, en semilibertat. Aquí és on es concentra la intervenció intensiva i la preparació i l'inici de contactes amb

l'exterior. S'ha de dir que una gran part de la població penitenciària està classificada en segon grau de tractament, modalitat que permet als interns sol·licitar comunicacions a l'interior del centre amb els seus familiars o altres persones, sortides programades per l'equip de tractament, permisos de sortida, etc.

El 3er grau (règim obert) s'aplica als interns que, per les seves circumstàncies personals i penitenciàries, estan capacitats per dur a terme un règim de vida en semilibertat. En concret, hi ha dues modalitats regulades dins del tercer grau: la primera quan l'intern/a pot sortir només el cap de setmana restant de dilluns a divendres al centre penitenciari, i l'altra modalitat es produeix quan l'intern pot sortir tots els dies de la setmana a realitzar activitats laborals, formatives, etc. i també el cap de setmana. La particularitat d'aquesta modalitat de vida és que la persona interna només pernocta un màxim de 8 hores diàries al centre penitenciari. L'horari es pot veure modificat segons el nivell de l'anomenat Sistema d' Avaliació Motivacional (SAM) en que es trobi l'intern/a.

La major part dels interns que atenem des de programes de voluntariat es troben en la modalitat de segon grau i en la de tercer grau amb permís de cap de setmana.

Formació d'acolliment

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT QUE VOLEN INICIAR EL SEU SERVEI VOLUNTARI DINS D'UN CENTRE PENITENCIARI

El sentit de l'actuació voluntària en aquest àmbit

Introducció

El voluntariat de centres penitenciaris realitza una intervenció voluntària dins el marc institucional de la presó, amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida de les persones que es troben internes i dotar-les de mecanismes que afavoreixin la futura reinserció a la societat. Majoritàriament aquesta tasca es du a terme a través de la realització d'activitats de caire formatiu, sociocultural i lúdic, promovent l'educació en valors cívics i de solidaritat, al mateix temps.

El voluntariat de centres penitenciaris són persones amb capacitat de lliurament i compromís vers els demés, així com de saber escoltar, atendre i superar les possibles angoixes pròpies derivades de la proximitat d'intervenció amb persones que es troben en una situació de risc social.

El voluntariat penitenciar i la diversitat de les activitats que desenvolupen són possibles, a Catalunya gràcies a la forta tradició de voluntariat en aquest àmbit però, sobretot, al model d'aplicació de la justícia i/o de la pena que la Secretaria impulsa. Aquesta aposta per la parti-

cipació de tots els agents socials ("coixí social") que ha de poder-la garantir.

Les entitats que col·laboren amb la Secretaria en aquest projecte, esdevenen doncs part activa en aquest procés i es corresponsabilitzen de l'espai i el temps en què desenvolupen l'activitat.

A més a més, mitjançant la participació de voluntariat i la posada en pràctica d'activitats multidisciplinars, també es facilita que les persones recluses en un centre penitenciar puguin percebre la implicació d'una part de la societat en el seu procés de reinserció.

Les tipologia d'activitats que desenvolupen els voluntaris dins dels centres penitenciaris són bàsicament:

Tipologia de les activitats

- **Animació sociocultural**
activitats lúdicoeducatives i culturals.
- **Promoció per a la salut**
activitats d'informació i orientació pel que fa a hàbits i cura de la salut.

■ **Formació**

activitats de suport a tasques formatives, reglades i no reglades, en sentit ampli (reforç escolar, idiomes, formació artística, ocupacional, etc.).

■ **Esportives**

activitats de promoció de l'esport.

■ **Acompanyament educatiu**

establiment de relacions personals d'acció i promoció solidària, dirigides a millorar l'estat d'ànim i l'autoestima dels interns, mitjançant l'escolta activa.

■ **Acompanyament en la comunitat**

accions de suport en les activitats de la vida quotidiana i promoció d'hàbits i habilitats socials.

■ **Assistència jurídica**

activitats dirigides a l'orientació en temes jurídics.

Existeixen també **activitats de sensibilització** que es realitzen de forma puntual. Algunes d'aquestes activitats són les xerrades informatives a grups d'estudiants i la recollida de llibres per als centres penitenciaris.

S'entén que l'objectiu de les activitats és doble: per una banda, es pretén aconseguir l'objectiu

específic de cada activitat i per l'altre, es pretén crear una situació d'interacció que possibiliti un progressiu acostament de l'intern/a a la societat, per mitjà de la persona voluntària.

El voluntariat en el marc de l'acció de la secretaria

Per estructurar aquesta col·laboració d'acord a les característiques dels centres penitenciaris i de les entitats, la Secretaria crea el Programa Marc de Voluntariat Penitenciari i la Circular 1/2001 (que és un document que regula els principis generals d'actuació en matèria de voluntariat penitenciari, tant pel que fa a les entitats com als propis funcionaris i centres del departament).

Pel que fa a les entitats de voluntariat, i concretament en relació amb l'actuació de la persona voluntària, els principis generals d'actuació que s'hi reflecteixen són:

■ El voluntariat ha d'actuar en el marc d'una entitat

■ L'acció de les entitats, i per tant de les persones voluntàries, en els centres s'ha de desenvolupar d'acord amb programes d'actuació i d'intervenció explícits

Formació d'acolliment

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT QUE VOLEN INICIAR EL SEU SERVEI VOLUNTARI DINS D'UN CENTRE PENITENCIARI

- Aquesta actuació ha d'encaixar amb les necessitats de suport i col·laboració, prèviament detectades i consensuades amb la institució
- Les entitats han de disposar d'un referent de voluntariat o coordinador per a cada centre penitenciari en el qual desenvolupen activitat.
- El voluntariat de les entitats es relaciona directament amb els professionals de la SSPRiJJ i, per tal de preservar una bona entesa, cal que es regeixi per les normes i circuits de funcionament que han establert ambdues parts.
- Per regular l'accés als centres penitenciaris les persones voluntàries disposaran d'una credencial que expedeix la SSPRiJJ, a proposta de les entitats i d'acord als circuits establerts.

El voluntariat de centres penitenciaris manté vinculació amb l'entitat a la qual pertany i amb el centre penitenciari on desenvolupa la seva activitat.

Tot i aquesta doble vinculació, la persona voluntària que actua dins d'un centre penitenciari depèn de l'entitat a la qual pertany i no al centre on estigui desenvolupant la tasca. Per tant, qualsevol incidència, dubte, dificultat, etc relaciona-

da amb l'execució de l'activitat, el/la voluntari/ària caldrà que l'adrexi al seu responsable de voluntariat, qui donarà resposta a tots aquests aspectes.

D'altra banda, la SSPRiJJ disposa d'un referent de voluntariat, per coordinar els programes de voluntariat en els centres i per fer d'interlocutor amb les entitats de voluntariat. El referent és un professional del centre penitenciari (educador/ora, subdirector/ora de tractament,...) i és designat per aquest. Així s'estableix una relació i coordinació constant entre la Secretaria, les entitats de voluntariat i els centres penitenciaris.

El marc normatiu bàsic dels centres penitenciaris i el seu funcionament

---

Aspectes a tenir en compte

Un cop una activitat realitzada per voluntaris/àries és acceptada en un centre penitenciari, s'ha de demanar un permís, si és el cas, per poder introduir en el centre el material necessari per a desenvolupar l'activitat. Paral·lelament, el responsable de voluntariat de l'entitat, posarà en marxa la gestió dels passis per a que les perso-

nes voluntàries puguin iniciar l'activitat el més aviat possible.

El voluntariat dins el centre penitenciar: circuits i normes generals

La persona voluntària desenvolupa la seva activitat en l'interior d'un centre o recinte penitenciar, el qual –per la seva funció i finalitats- té normes i circuits propis de funcionament i de mobilitat que cal respectar. Durant la nostra estada al centre penitenciar hem de tenir en compte unes pautes a seguir que s'han de complir amb el màxim rigor atenent-nos al context on ens trobem.

Així doncs,

- Cal mantenir una actitud de respecte amb els interns i amb els professionals del centre.
- No s'han de realitzar conductes que puguin ser interpretades com a problemàtiques (córrer, cridar, discutir,...)
- Cal respectar la normativa interna del centre penitenciar.
- Dins del recinte, cal seguir les indicacions que poguessin donar els professionals del centre (funcionaris de vigilància, educadors, ...)
- Cal ser discret amb el vestuari, sobretot a l'estiu, mostrant un respecte als interns que es troben al centre.
- Per entrar al centre penitenciar sempre s'ha de dur el DNI per tal de poder recollir el passaport que ens identificarà dins de la presó, i que per tant s'ha de portar en un lloc visible. En cas de no disposar del DNI, només es poden fer servir passaport o carnet de conduir.
- S'ha de respectar l'horari d'entrada a la presó, per tal de no interferir en l'inici de les comunicacions dels familiars dels presos, ni en la dinàmica dels funcionaris de vigilància. Tanmateix, s'han de començar les activitats a l'hora prevista.
- Els telèfons mòbils s'han de deixar als cotxes, o en tot cas, a centraleta o al segon accés de la presó. També s'ha d'evitar portar molts diners a sobre, bosses massa grans que retardin l'accés al recinte degut als registres, i qualsevol material que no sigui estrictament necessari per fer l'activitat corresponent.
- Un cop la persona voluntària es troba dins el centre penitenciar desenvolupant la seva activitat, si es troba amb algun dubte o dificultat, cal que posteriorment s'adrexi al responsable de voluntariat de la seva entitat, per

Formació d'acolliment

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT QUE VOLEN INICIAR EL SEU SERVEI VOLUNTARI DINS D'UN CENTRE PENITENCIARI

comentar-ho, ja que aquest és qui actua com a assessorament constant per al voluntari

- Les intervencions que du a terme els voluntariat sempre han de fer-se seguint els objectius fixats en el programa d'intervenció que prèviament s'ha presentat al centre penitenciari. Abans de qualsevol tipus d'actuació, és molt important que les persones voluntàries coneguin la situació i els límits de la seva intervenció, respecte dels interns i respecte dels funcionaris de la institució penitenciària

Funcionament diari: què es pot fer i què "NO" es pot fer

A banda del que ja hem comentat, la nostra estada dins del centre penitenciari cal que respecti algunes normes molt precises i concretes que, en la major part de casos, poden acabar generant conflictes i posen en perill la seguretat, si no es compleixen.

Cal tenir present que:

- Les entitats de voluntariat podran aportar el material que sigui necessari per a la realització de les activitats sempre amb la comunicació i autorització prèvies del referent del voluntariat.

- Està totalment prohibit introduir als centres tot tipus de menjar, bosses, diners, mòbils, objectes de metall, bolígrafs, etc.
- És molt important que els voluntaris i voluntàries no introdueixin mai objectes si no han estat autoritzats pels responsables del centre penitenciari ja que segon l'ús que se'n faci dels objectes, aquests poden arribar a ser perillosos.
- En qualsevol cas, i sempre que existeixi el mínim dubte de si és possible o no introduir un objecte, cal demanar-ho prèviament al centre penitenciari. S'ha de tenir present que qualsevol tipus d'objecte normalitzat a la vida diària pot ser perillós per als interns i per a totes les persones que es troben en un centre penitenciari. Per exemple un bolígraf que és un estri inofensiu pot arribar a ser una eina perillosa segons l'ús que se'n faci.

Principis d'actuació dels voluntaris

La nostra actuació es desenvolupa en relació a persones que viuen en una situació especial, la de "privació de llibertat", i per tant cal ser especialment curós amb aquells temes i qüestions que puguin sorgir de la nostra relació amb l' intern, i amb els quals cal garantir un principi de respecte absolut.

- La informació que es dóna i que es rep per part dels interns i internes ha de ser tractada amb criteris de respecte i confidencialitat. És un deure de la persona voluntària segons es recull a la Carta del Voluntariat que *“aquest realitzi l’activitat a què s’ha compromès amb responsabilitat i observant les mesures de seguretat, mantenint la confidencialitat, sense perjudici dels drets de la persona, de les informacions rebudes i conegudes en el desenvolupament de la seva activitat.”*
- Pel que fa a les habilitats i emocions que entren en joc quan s’està duent a terme una intervenció de voluntariat, s’ha de dir que és molt important tenir la maduresa suficient per abordar les situacions amb les que la persona voluntària es pugui trobar. És igualment necessari comptar amb la capacitat necessària per no implicar-se emocionalment amb els problemes que puguin presenciar i, en tot cas, poder transmetre a les persones responsables les dificultats amb què es puguin trobar. Tot aquest coneixement i capacitats facilitarà la comunicació i la relació entre el voluntariat i les persones objecte d’intervenció.
- En qualsevol cas és necessari establir uns límits i evitar que l’ansietat de les persones ingressades a la presó puguin angoixar els/

les voluntaris/àries. Cal preveure situacions en què pugui haver massa implicació, i si és el cas, veure com han de gestionar-les. Els voluntaris i voluntàries han de saber poder dir no si la situació ho requereix i no deixar-se manipular per part dels interns.

L’entrada als mòduls

Per entrar als mòduls on es troben els interns s’han de seguir uns passos de rutina, que tenen com a objectiu facilitar la feina dels professionals del centre i de les mateixes persones voluntàries:

- Trucar als interfons del mòdul per tal que el funcionari de seguretat obri la porta.
- L’entrada al mòdul ha de ser discreta, sense aldarulls i amb respecte als interns que puguin venir a preguntar qualsevol cosa. (Aquests interns normalment vénen a preguntar qui som i què fem; sense cap problema se’ls pot explicar i aprofitar per presentar les activitats que es fan des del programa).
- Dirigir-se al professional de seguretat que estigui al búnquer i, presentar-nos com a voluntaris del programa, demanar que avisin als interns que estan apuntats en la llista de

Formació d'acolliment

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT QUE VOLEN INICIAR EL SEU SERVEI VOLUNTARI DINS D'UN CENTRE PENITENCIARI

la nostre activitat. (Sempre va bé portar un llistat amb els noms dels interns per facilitar la convocatòria d'aquests).

- Demanar que obrin l'aula, biblioteca o el recinte que s'hagi assignat per dur a terme l'activitat.
- Un cop dins del recinte on es fa l'activitat cal tenir una actitud de respecte i fer acomplir la normativa de l'espai on es faci l'activitat.
- Portar només el material necessari per la realització de l'activitat
- S'ha de vigilar amb els objectes que es porten i no perdre'ls de vista
- El voluntariat només ha d'anar al mòdul i ubicació que se l'ha assignat.
- Podria passar que els interns demanessin de treure o entrar objectes, en aquests casos està prohibit fer-ho, ja que el més perjudicat seria la persona voluntària i després el programa.
- L'hora de finalitzar les activitats és, com a màxim, 15 minuts després de l'hora estipulada.

Finalització de les activitats

- Un cop finalitzades les activitats amb els interns, hem de assegurar-nos que l'espai utilitzat es troba en les mateixes condicions que a l'inici de l'activitat, i avisar al funcionari de mòdul per tancar l'aula.
- Quan sortim del mòdul hem de dir-li al funcionari o professional de seguretat que marxem i avisar si encara hi ha algun voluntari dins el mòdul.

L'interior d'un centre penitenciari

Descripció dels professionals d'un centre penitenciari

Professionals de seguretat: Són els que realitzen la vigilància interna de la presó, i són les persones amb que més tracte tindrem els voluntaris. Porten uniforme: americana i camisa blaves, i pantalons grisos. Estan jerarquitcats, i segons el seu càrrec assumeixen diferents competències com ara l'observació, el control i fer d'agents de canvi: modelatge de conductes.

- **Cap de mòdul:** és el responsable de tots els funcionaris que hi ha al mòdul.
- **Cap de centre:** controla el moviment dels presos a dins de la presó, controla els informes, recomptes, requisos i escorcolls.
- **Cap de serveis:** s'encarrega del bon funcionament de la presó, i pot adoptar mesures provisionals, com suspendre una comunicació,...

Educadors/es: Col·laboren en els informes que es fan de cada intern, i és a la vegada l'encarregat de programar les activitats recreatives i esportives, per això es coordinen sovint amb el voluntariat. Duen a terme també les funcions pròpies de la seva disciplina com ara fer tutories periòdicament amb els interns.

Treballadors/es socials: Els treballadors/es socials penitenciaris són la via de contacte dels interns amb l'exterior (família, amics, cerca de feina, possibilitat de suport extern per accedir a permisos, etc). S'han d'encarregar d'informar-se de la situació personal i familiar dels interns.

Psicòlegs/gues, juristes, pedagogs/gues: s'encarreguen d'informar sobre els interns en els seus camps de coneixement.

Mestres: Al centre Penitenciari hi ha una Unitat Docent, i s'encarreguen dels estudis reglats que

fan els interns. El millor és coordinar-nos amb ells per dur a terme les classes de reforç.

Totes aquestes categories de professionals integren els anomenats equips multidisciplinars que fan la valoració individualitzada de tots casos. Formen part de la Junta de Tractament, i fan el seguiment dels diferents programes de tractament i de les activitats que fan els interns cadascú des de la seva vessant professional.

Subdirectors/es: S'encarreguen de determinar les àrees de treball:

- **Subdirector/a de Règim Intern:** és el segon responsable del Centre Penitenciari, i és l'encarregat de l'oficina de règim, on es troben tots els expedients penitenciaris de cada intern.
- **Subdirector/a de Tractament:** és el responsable dels equips tècnics que s'encarreguen de realitzar els estudis i observacions per a cada intern i presideix, amb vot de qualitat, la Junta de Tractament, de la que parlarem més endavant.
- **Altres figures** són el Subdirector/a d' Interior, el/la gerent, el/la secretari/ària tècnic/a jurídica que s'encarreguen dels àmbits respectius.

Formació d'acolliment

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT
QUE VOLEN INICIAR EL SEU SERVEI VOLUNTARI
DINS D'UN CENTRE PENITENCIARI

Director/a: és el màxim responsable del Centre Penitenciari.

Un aspecte important és la integració de la feina de l'àrea de vigilància en l'àrea de tractament. En

aquest sentit s'ha de dir que la seguretat reforça i complementa la intervenció a la vegada que la intervenció reforça i complementa la seguretat. De manera que seguretat i intervenció són elements d'un mateix concepte: el tractament.

Font: Aquesta formació neix com a resultat dels acords presos al Grup de Voluntariat de la Taula de Participació Social (TPS) al llarg de l'any 2008. Ha estat elaborada a partir dels materials formatius de les entitats: Fundació Autònoma Solidària (FAS) de la UAB, i del SEPAP (Secretariat de Pastoral Penitenciària). La Subdirecció General de Cooperació Social i Voluntariat i el Servei de Medi Obert i Serveis Socials han treballat coordinadament en la redacció final del document.